

Wizerunek św. Teresy od Jezusa
zdjęty z pośmiertnej maski,
przechowywanej i czczonej w klasztorze
karmelitanek bosych w Besançon (Francja).

Jolo Dios basta

Nasza Matka, święta Teresa

ŚW. TERESA OD JEZUSA
w świadectwach najbliższych przyjaciół

WYBRANE ZEZNANIA
Z PROCESÓW BEATYFIKACYJNYCH
św. Teresy od Jezusa

FLOS CARMELI

Poznań 2024

© Copyright by Flos Carmeli 2024 – wydanie I

© Copyright by Monte Carmelo 2015

Tytuł oryginału

Silverio de Santa Teresa OCD, *Procesos de Santa Teresa*,

s. 18-20, Burgos 1934-35, Biblioteca Mística Carmelitana 18

Julen Urkiza OCD (ed.), *Procesos de beatificación y canonización*

de la madre Teresa de Jesús, Tomo I: *Procesos informativos de los años 1591-1592 y 1595-1597*, Burgos, 2015.

Wstęp oraz wybór i redakcja zeznań

s. M. Katarzyna od Najświętszej Eucharystii OCD

(Katarzyna Kotońska)

Tłumaczenie zeznań z hiszpańskiego

Siostry Karmelitanki Bose z Prowincji Warszawskiej

Dziękujemy za pomoc w tłumaczeniu:

Kindze Staniszewskiej, Katarzynie Ziomek, Dariuszowi Wandziochowi

Konsultacja językowa

s. Elena de Jesús OCD (González Pérez) oraz Wspólnota Sióstr Karmelitanek Bosych z klasztoru św. Teresy w Madrycie

o. Francisco Brändle OCD

Imprimi potest

o. Łukasz Kansy OCD, Prowincjał

Warszawa, dnia 05.06.2023, L. dz. 116/P/2023

Nihil obstat

o. Paweł Placyd Ogórek OCD, cenzor

Imprimatur

bp Grzegorz Balcerek, Wikariusz Generalny

Poznań, dnia 06.06.2023 r., N. 2882/2023

Wydawca

FLOS CARMELI Sp. z o.o.

Wydawnictwo Warszawskiej Prowincji Karmelitów Bosych

ul. Działowa 25; 61-747 Poznań; tel.: 61 856 08 34

e-mail: wydawnictwo@floscarmeli.pl

www.floscarmeli.pl

ISBN 978-83-66504-77-6

WSTĘP

Pragniemy udostępnić polskim czytelnikom kilka zeznań procesowych z toczących się pod koniec XVI wieku postępowań kanonicznych mających doprowadzić do beatyfikacji świętej Teresy od Jezusa¹. Do dzisiaj polski Karmel nie ma dostępu do bogactwa informacji ukrytego w tychże dokumentach. Od wielu lat staraliśmy się zaradzić temu brakowi, a owocem tego jest niniejsza edycja.

Jaka jest waga owych świadectw? We wstępie do trzytomowego wydania *Procesów* przygotowanego w ramach *Biblioteca Mistica Carmelitana*, t. 18-20 (Burgos, Monte Carmelo, 1934-35) ojciec Silverio od św. matki Teresy pisze:

zawierają one [tj. *Procesy*] ogromne zasoby biograficzne o bezcennej wartości, wykorzystywane dotąd jedynie w znikomej części. Każdy świadek – można tak powiedzieć – kreśli swój własny opis życia św. Teresy. Niektóre z tych zeznań są mistrzowskie w swoim rodzaju.

Ponadto

Procesy matki Teresy są jednymi z najlepszych zarówno pod względem ilości i bogactwa przekazanych informacji, jak i prawidłowości ich przeprowadzenia, jakie były rozpatrywane przez Kongregację Obrzędów. Bollandyści, niepodważalny autorytet w tych kwestiach, uczynili swoimi następujące słowa o. José de Sta. Teresa, z IV tomu *Reforma de los Descalzos de Nuestra Señora del Carmen*: „Po otrzymaniu *Remisoriales* od Klemensa VIII, wydanych na bazie pierwszych procesów informacyjnych,

¹ Dużą część informacji o *Procesach* św. Teresy zaczerpnęłam ze wstępu o. Julena Urkizy OCD do jego wydania *Procesos de beatificación y canonización de la madre Teresa de Jesús*, Tomo I: *Procesos informativos de los años 1591-1592 y 1595-1597*, Burgos, 2015.

przeprowadzone zostały drugie i trzecie, tak bardzo potwierdzające wiarygodność tej świętej, jej dzieła, jej cnoty, jej cuda, jej książki, jej Zakon, że napełniło to Rzym radością, ponieważ od wielu wieków nie widziano drugich takich, które byłyby tak kompletne i tak dobrze sporządzone”.

Ojciec Silverio w trzech tomach zawarł jedynie główne oświadczenia na temat świętej matki. Jego wydanie ma charakter ujawnienia dzieła terecjańskiego. Wiemy, że nie wszystkie świadectwa zostały przez niego opublikowane; to, co zostało opublikowane przez o. Silverio, stanowi zaledwie jedną trzecią istniejącego i zachowanego materiału.

Ponadto w aktach kanonizacyjnych pojawiają się także informacje o prowadzeniu procesów we Francji i Flandrii. Na ten temat istnieje również świadectwo o. Hieronima Gracjana; w liście z 14 marca 1610 roku pisał z Antwerpii do mniszek bosych w Consuegra:

Wiele dni temu napisałem Zeznanie do procesu kanonizacyjnego matki, a było to dwanaście złożonych arkuszy, i choć mam już przygotowane wszystko, co konieczne, aby zostały przeprowadzone przesłuchania w tych krajach, zbierając Zeznania od matki Anny od Jezusa i Anny od św. Bartłomieja oraz innych osób, które za jej pośrednictwem doznały cudów we Francji, Mons de Henao, Cambray i w innych regionach, cały czas oczekuję na przybycie ojca Tomasza, który prosił mnie, abym poczekał na niego z przekazaniem mu tego, a dzięki temu listowi będziecie mogły przekonać się, w jakim miejscu są przygotowania do jego przyjazdu.

Ale nie wiadomo jak dotąd, gdzie te dokumenty się znajdują. Czy są zachowane? Kim byli świadkowie?

Jak widać, nawet w Hiszpanii materiał źródłowy zawarty w *Procesach* nie był przez kilkaset lat dostępny, a także obecnie nie jest zbyt często wykorzystywany.

W 2015 roku ukazało się nowe wydanie *Procesów* przygotowane przez ojca Julena Urkizę OCD na jubileusz pięćsetlecia urodzin św. naszej matki. Jest to sześćciotomowe wydanie dokumentacji jej procesu: ojciec zestawił wszystkie znane procesy, zebrane w różnych archiwach (około 769 deklaracji w 41 procesach zachowanych) oraz uzupełnił je o wszystkie dokumenty dotyczące czynności notariuszy i adwokatów w związku z procesami i deklaracjami. Poniższa tabela przedstawia zawartość tomów.

Proces diecezjalny	Tom 1	Procesos informativos de los años 1591-1592 y 1595-1597, 1146 pp.
Proces apostolski 1604 (<i>in genere</i>) *** 1609-1610 (<i>in specie</i>)	Tom 2	Procesos remisoriales de Ávila y Salamanca in genere (1604) de Madrid in specie (1609-1610). Procesos compulsoriales ² de El Escorial, Toledo, Malagón-Daimiel y Salamanca-Alba de Tormes (1609-1610), 1060 pp.
	Tom 3	Proceso remisorial de Salamanca y Alba de Tormes in specie (1609-1610), 1299 pp.
	Tom 4 Ávila	Proceso remisorial de Ávila in specie (1610). Procesos compulsoriales de Zaragoza, Segovia, Ávila y Madrid (1610-1611), 1019 pp.
	Tom 5	Procesos remisoriales in specie de Valladolid, Burgos, Alcalá de Henares, Cuenca-Valera-Villanueva de la Jara, Málaga y Roma (1609-1610). Procesos compulsoriales de Zaragoza, Segovia, Ávila y Madrid (1610-1611), 1004 pp.

² *Procesy compulsoriałne*. Sprowadzają się one głównie do tego, by świadkowie o nienagannym postępowaniu i w najwyższym stopniu prawdomówni zaświadczyli o autentyczności podpisów zeznających, charakterze pisma, pieczęciach i pozostałych dokumentach, które miały zostać przesłane do Rzymu. Dobrze znana jest skrupulatność i powaga, z jakimi Kuria Rzymska zawsze dbała o dopełnienie wszystkich formalności w takich *Procesach*.

	Tom 6	<p>Últimos pasos de la Sagrada Congregación de Ritos hacia la beatificación y canonización (1609-1622), 959 pp.</p> <p>Tom 6 zawiera petycje, listy, protokoły, dekryty, zarzuty, sprawozdania i uchwały mające na celu utrwalenie procesu. Od notabli napłynęło wiele petycji z prośbą do papieża o szybką beatyfikację lub kanonizację matki Teresy od Jezusa. Opublikowane zostały również obrony doktryny i pism terecjańskich.</p>
--	-------	---

Polskie tłumaczenie prezentowanych zeznań zostało oparte właśnie na tym nowym wydaniu. Zeznania znajdują się w pierwszym tomie nowego wydania, który obejmuje wszystkie zeznania *Procesów informacyjnych* przeprowadzonych w Hiszpanii w dwóch etapach: w latach 1591-1592 oraz 1595-1597. To postępowanie jest odpowiednikiem procesu na etapie diecezjalnym we współczesnej praktyce kanonizacyjnej. Tom ten obejmuje 1146 stron tekstu, na które się składa 181 zeznań.

OPIS POSTĘPOWANIA PROCESOWEGO

Przyjrzyjmy się przebiegowi samych procesów, ponieważ ukazują one, po pierwsze „huragan chwały” powstały po śmierci Teresy, który do nich doprowadził; po drugie interesujące splątanie z historią świecką, z wydarzeniami politycznymi, które to powiązania doprowadziły być może do opóźnienia kanonizacji świętej naszej matki.

Proces wyniesienia matki Teresy na ołtarze przez Kościół katolicki nie był tak szybki, jak by się można było spodziewać, wzięwszy pod uwagę jej popularność:

- Matka zmarła w 1582 roku,

PROCES INFORMACYJNY
W SALAMANCE I ALBA DE TORMES

[1591-1592, 1597]

ZEZNAНИЕ O. DOMINIKA BÁÑEZA, O.P.¹

ACDS, A-1, f. 5r-8v (orig.); ACDS, A-3, ff. 5v-11v (cop.not.);

AG OCD, półka 385 b¹, f. 3r-v (cop. not.)

W mieście Salamanka szesnastego października tysiąc pięćset dziewięćdziesiątego pierwszego roku wobec jego Wielmożności i przede mną, niniejszym notariuszem, zgodnie z wymogami prawa, została odebrana przysięga od ojca Domingo Bąñeza, mistrza świętej teologii i profesora katedry teologii prymy na uniwersytecie salamanckim, który to ojciec, położywszy dłonie na świętych czterech Ewangeliach ślubował mówić prawdę o tym, o co zostanie zapytany według tychże *Punktów* i *Kwestionariusza*².

1. Na pierwsze pytania natury ogólnej i o przeszkody formalne zeznał, że jedyne co ma do powiedzenia, to że przez długi czas był spowiednikiem wspomnianej matki Teresy od Jezusa. Ma mniej więcej sześćdziesiąt cztery lata. Odpowiadając na pytania zawarte w *Kwestionariuszu*, potwierdził to, co właśnie zeznał.

2. Na drugie pytanie zeznaje, że wspomnianą matkę Teresę od Jezusa, która wcześniej nazywała się doña Teresa de Ahumada,

¹ O. Domingo Bąñez, znamienity teolog dominikański i jeden z najbardziej kompetentnych i autorytatywnych doradców i spowiedników, jakich miała Święta. Urodził się w Valladolid (1528), z pochodzenia był Baskiem. Złożył profesję w Zakonie Dominikańskim w 1547. Był wybitnym teologiem w uniwersytecie w Salamance. Jest autorem licznych dzieł teologicznych. Zmarł w Medina del Campo w 1604.

² Ten sam akapit, z koniecznymi zmianami, które jednak nie wnoszą nic nowego, powtarza się przy wszystkich *Oświadczeniach*, dlatego też po zamieszczeniu go przy tym pierwszym zeznaniu, uznaliśmy za stosowne pominięcie go przy wszystkich pozostałych.

poznał dwadzieścia dziewięć lat temu i że na przestrzeni dwudziestu lat świadek utrzymywał z nią bardzo bliską znajomość: wiele z tych lat spotykali się osobiście, gdy ją spowiadał, doradzał jej oraz odpowiadał na pytania i wątpliwości. Musiało to być przez okres mniej więcej siedmiu lub ośmiu lat, a przez pozostałe lata kontaktowali się listownie; korespondencja ta trwała nieprzerwanie. Matka zdawała mu w niej relację ze swojego życia i pytała o to, co powinna uczynić, aby bardziej służyć Bogu we wszystkich przedsięwzięciach, których się podejmowała.

Świadek zeznaje, że wie, iż sprawą powszechnie wiadomą i wszystkim znaną jest to, że wspomniana Teresa od Jezusa pochodziła z miasta Ávila, w szczególności ze strony matki, i że ma tam swoich krewnych, szlachtę ze starego rodu, którzy temu nie zaprzeczają. O jej ojcu słyszał, że pochodził z królestwa Toledo; poznał też kilkoro z jego tamtejszych krewnych, chrześcijan, ludzi szlacheckiego urodzenia. Słyszał także, jak mówiono, że wspomniana matka Teresa od Jezusa miała brata, który był hieronimitą, z czego wnioskuje się, że należała do starych chrześcijan.

Podobnie wie, jako rzecz powszechnie znaną, iż wspomniana Teresa od Jezusa była mniszką profeską w klasztorze Wcielenia w Ávila, należącym do Zakonu Karmelitańskiego. A co się tyczy jej dobrego i przykładnego życia, świadek nie może przekazać informacji z innego okresu, jak tylko z czasu, kiedy ją znał. Niemniej co do życia, jakie prowadziła w młodości w klasztorze Wcielenia, to nie przypuszcza, aby znaleziono w niej jakieś inne braki jak te, które zazwyczaj spotyka się u zakonnic określanych jako dobre kobiety. Uważa za pewne, że w owym czasie zawsze wyróżniała się wielką troskliwością o chorych i praktykowała więcej modlitwy niż było to tam przyjęte, pomimo że, jak słyszał, ze względu na jej miły sposób bycia i wrodzony wdzięk była odwieczana przez wiele osób z różnych stanów, co ona sama później opłakiwała przez całe życie. Albowiem Bóg raczył uczynić jej łaskę obdarowania większym światłem i mądrością, aby mogła dążyć do doskonałości właściwej stanowi jej życia. Świadek

wie o tym nie tylko dzięki temu, co słyszał od innych, którzy wcześniej mieli z nią kontakt, ale również z relacji samej Teresy od Jezusa. I jest to rzecz powszechnie znana i wiadoma. Taka jest powszechna opinia.

Świadek to właśnie zeznał odnośnie do tego punktu. Gdy został ponownie przepytany zgodnie z *Kwestionariuszem* co do tego punktu, zeznał, że nie wie nic więcej ponad to, co właśnie zeznał na ten temat.

3. Na trzeci punkt świadek zeznał, że nikt nie może wiedzieć lepiej niż ten świadek o szczególnych darach i łaskach, jakich Nasz Pan udzielał wspomnianej matce Teresie od Jezusa, zważywszy że spowiadał ją przez wiele lat i poddawał ocenie w ramach spowiedzi i poza nią; przeprowadził ją też przez ciężkie próby, okazując się bardzo oschły i surowy wobec niej. A im więcej ją upokarzał i im bardziej ją poniżał, tym bardziej wspomnianej Teresie od Jezusa zależało, aby u niego się radzić, ponieważ była przekonana, że jest tym bardziej bezpieczna, im większy lęk o nią odczuwa jej spowiednik. Uważała go bowiem za człowieka wykształconego, jako że miał wówczas tytuł magistra w swoim Zakonie i był lektorem teologii w klasztorze św. Tomasza w Ávila. Później, gdy wspomniana matka Teresa od Jezusa spostrzegła, że jest nieco bardziej pewny co do niej, powiedziała do niego: *Na miłość Boga, Ojcze, nie pozostawaj tak bez lęku co do mnie, gdyż to wzbudza go we mnie; przyjrzyj się temu raz jeszcze, bo nie chciałabym wprowadzić cię w błąd.*

Mamy w tym prawdziwie wielkie świadectwo dotyczące tego aspektu życia wspomnianej Teresy od Jezusa, gdyż odnosiła się z największą rezerwą do podstępów diabła oraz sideł, jakie zastawia na tych, którzy starają się podążać drogą ducha i modlitwy. Zawsze bowiem szukała pomocy u najlepiej wykształconych ludzi, jakich mogła znaleźć, zwłaszcza z Zakonu św. Dominika. Kilka razy powiedziała świadkowi, że jej duch bardziej się uspokajał, kiedy zasięgała rady u kogoś bardzo wykształconego, kto nie był człowiekiem duchowym ani wielkiej modlitwy, ale mocno opie-

rał się na rozumie i prawie, ponieważ wydawało się jej, że ludzie oddani życiu duchowemu na skutek swojej dobrotliwości i przychylnego nastawienia wobec tych, którzy zajmują się sprawami ducha i modlitwy, znacznie łatwiej dają się oszukać niż ci, którzy opierając się na zwyczajnym zdrowym rozsądku osądzają te sprawy według rozumu i prawa; to właśnie była dla niej najbardziej przekonująca próba prawdziwości ducha. Uważam za pewne, że jedną z przyczyn, dla których tak długo wytrwała przy świadku szukając u niego pomocy, było, że widziała, iż mocno opierał się na prawie i argumentacji rozumu, gdyż był człowiekiem, który przez całe swoje życie wychował się na czytaniu i dysputach. I odnośnie tego tematu jest tak wiele szczegółów do opowiedzenia, że nie zdoła się tego wypowiedzieć na drodze zwykłego świadectwa, ale trzeba by było napisać nową książkę. Być może, świadek – jeśli okaże się to konieczne – napisze jakiś traktat, dzięki któremu będzie można poznać, po jak pewnej drodze kroczyła wspomniana Teresa od Jezusa, zupełnie innej niż te uwodzicielskie duchy, które ujawniły się w naszych czasach.

Świadek wie, że wspomniana Teresa od Jezusa była fundatorką albo – ściślej mówiąc – reformatorką Reguły złagodzonej, ponieważ przywróciła pierwszą Regułę Naszej Pani z Góry Karmel, dodając kilka świętych rozporządzeń, ażeby na drodze modlitwy można było znieść tak wielką surowość pokuty cielesnej zawartą w owej Regule i w jej rozporządzeniach. Pierwszym klasztorem, który ufundowała, był klasztor św. Józefa w mieście Ávila. Założyła go na mocy specjalnego brewe apostolskiego³ przesłanego do biskupa Ávila, don Álvaro de Mendoza⁴. Podczas tej fundacji napotkała na wielkie sprzeciwy zarówno ze strony całego miasta, jak i ze strony tamtejszych zakonów. Wówczas jedynie świadek stanął po jej stronie, pomimo że do tamtej pory nie znał jej ani

³ Chodzi o brewe z 7.2.1562, uzyskane przez Aldonzę de Guzmán i Guio-mar de Ulloa.

⁴ Álvaro de Mendoza był biskupem Ávila (1560-1577), a później Palencji (1577-1586), gdzie zmarł.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
BIBLIOGRAFIA	41
ZEZNANIA	43
KWESTIONARIUSZ	43

PROCES INFORMACYJNY W SALAMANCE I ALBA DE TORMES

» <i>Zeznanie o. Dominika Báñeza, O.P.</i>	47
» <i>Zeznanie Beatriz od Jezusa, O.C.D.</i>	61
» <i>Zeznanie Juana de Ovalle, radcy</i>	71
» <i>Zeznanie Anny od Jezusa, O.C.D.</i>	85

PROCES INFORMACYJNY W ÁVILA

» <i>Zeznanie Anny od św. Bartłomieja, O.C.D.</i>	131
» <i>Zeznanie Teresy od Jezusa, O.C.D.</i>	147
» <i>Zeznanie Juliana de Ávila</i>	165

PROCES INFORMACYJNY W MADRYCIE

» <i>Zeznanie Diego de Yepes, O.S.H.</i>	227
» <i>Zeznanie Joanny Dantisco</i>	249

PROCES INFORMACYJNY W SARAGOSSIE

» <i>Zeznanie pisemne Izabeli od św. Dominika, O.C.D.</i>	257
---	-----

PROCES INFORMACYJNY W LIZBONIE

» *Zeznanie Marii od św. Józefa, O.C.D.*333

PROCES INFORMACYJNY W VILLANUEVA DE LA JARA

» *Zeznanie Anny od św. Augustyna, O.C.D.*369